

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția Strada Buzeghi 42 Administrația Strada Regulă, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
--	--	--

ÎNCEPUTURILE ROMANULUI NOSTRU (1855-62) ¹

Tipărirea din nou, în colecția Alcalay, a romanului *Elena* de Bolidinteanu chiamă luarea, aminte asupra începuturilor acestui gen literar la Romîni.

Intrînd în legătură de atîrnare cu literaturile Apusului — cea ce înseamnă, aproape exclusiv, cu literatura francesă —, cei d'întăiu scriitorii moderni ai noștri se inspirară la început din noua poezie romantică, din partea ei tînguitoare și neguroasă, ca și din cea plină de culoare și răsunătoare. Lamartine, Hugo, Musset, chiar veselul Béranger, cîntărețul cam grosolan al mulțămirii de sine burghese, își avură ucenicii și imitatorii. Iarăși după modelele francese se încercau în prosă bucați fantastice, ca *Istoria unui galben* de Alecsandri, descrierile de călătorii ale aceluiași poet sau ca notele mai puțin cunoscute ale lui Ralet; se mai făcea încercarea vre unei nuvelete care nu cerea studii prea adînci, nici silințe prea mari. Cite un articol de critică era croit după chipul și asemănarea acelora din ziarele parisene, împodobit pe din afară, înlăuntru — gol.

Dar de la un timp «genul la modă» se schimbă în Franța. Odată romanul se adăugea numai sfios pe lingă bogata înflorire, cu mirosurile amețitoare, a poeziei lirice, epice, dramatice, care fusese vrăjită, în cîțiva ani numai, din puterea tinereței unor scriitorii mari romantici. Încetul pe încetul poezia scădea ca însemnătate și înrîurire; venise rîndul făuritorilor de versuri rare, cu bogată rimă neașteptată, cu un ritm nou, — însușiri toate pe care numai cei cu multă învățătură și cu gust deosebit pot să le guste. Nu mai răsună ca odinioară, de la un capăt la altul, trîmbița unei nouă evanghelii de artă, aducînd dezlegările sale pentru toate problemele vieții moderne și gîndului modern. Avîntul economic al veacului al XIX-lea, era

¹ Se poate privi și ca un capitol din «Istoria literaturii romîne în veacul al XIX-lea», din care o întăie parte (1821-70) va apărea în curînd.

muncii celei nouă începuse. O înriurire firească fu exercitată asupra împrejurărilor sociale și politice. Era acum o burghezie stăpînitoare, un «popor» sărac, neluminat, foarte nemulțămît, gata de luptă pentru apărarea drepturilor sale. Se începea o judecată mare ce nu s'a încheiat nici pînă astăzi. Trecuse acum timpul vechiului roman al d-nei Sand, care nu era alt ceva de cit o idilă, o pastorală, o discuție de dragoste pusă în prosă, în loc de a fi îmbrăcată în veșmintul de paradă al versului. Romanul social al lui Eugène Sue, care trebuia să-și afle urmași, cu alte forme și formule, dar cu același temei de viață a deosebitelor clase, apăruse. Era, de alminterea, o vreme, a Republicei a doua, a Imperiului de «usurpație», cînd pînă și cîntăreții de odinioară ai sufletului singuratec, ai vitejei cavalerilor evului mediu, ai scînteierilor Răsăritului, luaă arma și se pogorau în luptă, ca Hugo în cartea sa despre «Pedepse», în «les Châtiments» fulgerătoare pentru regimul, dușman «Libertății», al lui Napoleon al III-lea.

Și în țerile noastre multe lucruri se schimbaseră din anii 1830, cînd scriitorii își încercau vechea alăută pentru a cînta cîntecele nouă ale «Europei», în auzul boierimii tinere și acelor din boierimea bătrînă cari se puteau învoi, în totul sau în parte, cu duhul cel nou. Se mîntuise cu buna împăciuire între oameni, cu ticnita «armonie socială» între ișlicarul învelit în giubea, tinărul cu părul ridicat în *toupet*, cu barba tăiată în favorite, cu mustața răsucită a cucerire, cu trupul cuprins în fracul strîmt și pantalonii bufanți, și între scriitorul, în mare parte încă «dascăl», «logofăt», om de casă, cirac și ciocoiu. 1848 adusesese dihonă ce nu se mai putea înlătura; el împărțise pentru mulți ani pe «fiii patriei» în oameni noi și oameni vechi, «aristocrați» și «apărători ai libertății», «fanarioți» și «europeni», cari nu-și mai puteau întinde mîna. După sfîrșitul Revoluției, unii erau în țară, tremurînd asupra triumfului lor, ceilalți împănaseră Europa, încălzindu-se și hrînindu-se, în sărăcia și nesiguranța lor de *bohemi* deșterați și prigoniiți, printr'un ideal ce se întăria și se îmbogăția la atingerile cu nenorocirea. Erau două curente neîmpăcate, erau două cete veșnic luptătoare, erau două steaguri ce se înfruntau cu orice prilej. Un vînt de război, de neogoită dușmănie bătea asupra întregii societăți românești în această epocă a Unirii și a stăpînirii lui Vodă Cuza, ba chiar în cei d'întăiu ani ai «principelui străin», pînă la amestecul vechilor clase în politicianismul izvorit din Constituția pripită a anului 1866.

Acest antagonism trebuia să-și găsească întruparea și în forma literară, așa de cuprinzătoare, de îndrăzneată, de războinică, a roma-

nului social, pe care dezvoltarea din propriile sale puteri a literaturii franceze o înfățișa gata făcută scriitorilor noștri.

E caracteristic cum în aceiași ani încercările de roman se ivesc de supt condeii unor scriitori foarte deosebiți între sine și din cari poate nici-unul nu se credea chemat, cu puțin timp înainte, pentru opere literare de acest fel.

Iată că, din 1855 încă, apare într'o tipografie din Iași, pe vremea «României literare» a lui Alecsandri, loc de strângere la o laltă a tuturor scriitorilor români din toate Ținuturile, acea destăinuire care trebuia să fie *Manuil*, cel d'întăiu roman al poetului Bolintineanu, cel d'întăiu roman românesc. E încă o înjghebare slabă, cam copilăroasă, plină de nepotriviri romantice, de lucruri neașteptate, capricioase și crude, de orbecări în lumea unor suflete nelămurite ce se strecoară ca umbrele, se înlocuiesc, se încurcă; o înseilătură de intrigă ușoară, ca un fir suptire învîrtit de stă să se rupă, dar care totuși nu se rupe spre uimirea celor ce văd meșteșugul; o improșcare a ochilor nedeprinși ai publicului cu efecte de foc roșu, vinăt, alb, care strămută în altă lume.

Manuil, al cărui nume chiar e căutat să sune bine, cum sună bine în romanele d-nei Sand nume. ca Lelia, Indiana, Orio, — *Manuil* e un «eroi», un nobil eroi romantic, în stare să înșele, să mintă, săucidă, să terfelească, să se coboare la mesele de joc de cărți, la ospetele de scandal cu femeile pierdute, la duelul cu aventurierii, în stare să se piardă în toate rosturile lui pe lume, să se îndușmănească, de bună voia lui și fără nici-un motiv de principiu său de ideal, cu o societate întreagă, fără ca pentru aceasta cununa de aur străveziu a nimbului său eroic să slăbească ori să se întunece. Nu, în convorbirile visătoare de la casa de țară a boierului din Petreni, în lungile dialoguri nespuse de dulcege cu Smărăndița, stăpina tinăra a casei, cu Mărioara, prietena și mai tinăra, mai albă, a Smărăndiței, cu Zoe, fetița de casă, pe care virtejul romantic o logodește, o dezlogodește, o ceartă, o împacă, o apropie, o desparte de eroi, apoi în pribegirile prin lume ale poetului nenorocit fără nici-o pricină și căruia lumea, plină de daruri pentru dînsul, îi apare goală după potriua golicionii sufletului său, în sfirșit în beția de fiecă clipă de după întorsul în țară, unde află pe o foastă călugăriță, scăpată de dînsul de la moarte, prefăcută într'o femeie ispititoare, luxoasă, care «mai nu vrea și mai se lasă», pe Mărioara ajunsă ca o suverană a desfrinatelor între care se mîndrește a se chema «Nebiruita», pe Smărăndița moartă (de sigur cu gîndul la el, omul *fatal*) și pe Zoe gata să-l mintuie din

adincul păcatelor cu ramura de crin a nevinovăției sale îngerești, de sfântă neînțelegătoare, — oriunde virtutea de erou îi este scut și pavază. Chipul său se ridică totdeauna mai presus de chipul oamenilor bun și rău, vinovați și nevinovați, pricepuți și proști, dar toți palizi și abia schițați, cari se frământă ca într'o jucărie de copil, ce schimbă totul în fiecare moment, la picioarele sale, idolul predestinat, merit a uimi, a fermeca și a stăpîni pe oameni.

Dar «Manuil» nu este numai o fantasmă romantică. Satira socială își are și ea partea sa, și pentru dinsa se scriu paginile cele mai bune și mai trainice, de și cele mai puțin gustate, de sigur, pe acea vreme, ale celui d'întăiu din șirul romanelor noastre. Bolintineanu înțelege să înfățișeze desprețului și urii pe tinerii ce-și pierd vremea în zgomotul vieții petrecerilor neghioabe, în învîrtirea cărților «la otuzbir», «albtvelve» și «sfichiū», pe femeile căzute în vină de gustul risipei și al beției de plăcere, pe străinul poruncitor și stricat, pe Muscalul obraznic al ocupației de la 1853, înaintea căruia se țirește o administrație orientală și se gudură o societate care știe de frică și de ispită. Iar în fața putreziciunii el schițează în cutare pagini semnele vremii nouă, aceea literatură curată și sănătoasă a lui Alexandri, a lui Negruț, a lui Murășanu, a lui Sion chiar, asemănat cu Béranger, pe care lumea o răspinge încă. Căci «literatura francesă singură e cunoscută: de cea națională n'au nici-o idee și pentru cultura ei nici-un zel», și acești oameni vorbesc doar «o franțuzască umplută pe ici pe colo cu vorbe românești». Și, iarăși, într'un timp cînd, după dezbaterile comisiei bucureștene a proprietății la 1848, Bălcescu ridică într'un studiu de istorie chestia țerănească, prin broșura sa francesă din 1850 — Bolintineanu cutează a dezvălui viața țerănească în povestea fetei de la țară care-și dă cinstea pentru a scoate de la temnița celor închiși și bătuiți pentru datorii de muncă pe un tată bătrîn, — schiță sentimentală care se sprijine însă pe o întinsă nenorocire adevărată și care întru citva înduioșează, chiar și în graiul de papagalism ușuratic al romantismului imprumutat.

N. IORGA.

CUGETĂRI

Fiecare statuie își are pedestalu ei, și nu rîvni decî pe al nimăruia.

*

Oamenii numesc adevăr podețul de rațiune pe care ei trec de-asupra strașniciei genunii a adevărului etern la care li-i frică să se uite.

X.

PĂSTORIȚA ȘI ȘTEFAN-VODĂ

— LEGENDĂ DIN ARDEAL —

....«Că el încă aŭ fost om cu păcate»...

GRIGORE URECHE.

Turma de mioare paște, și prin flori în mersul ei,
 Fare-o ceată luminoasă de nori albi și mărunței,
 Iar talangei lor urmează pacea unei lungi tăceri,
 Ca și când pe plaiu ar trece înșiși norii de pe ceri.

Printre ierburî înflorite păstorița, după oi,
 Cu obraji arși și rumeni, cu ochi limpezi și vioi,
 Singură pe plaiu se 'ndeamnă și culege flori doinind,
 Iară ochii săi cei limpezi când se sting, și când s'apriind...

Trece fata 'n urma turmei, oile pășesc de-abia,
 Dar acuma înaintea cîine, Doamne, îi stătea ?
 «Cine ești și ce te-aduce pe la noi, voinic străin,
 Unde dușmanii sau prietenii nici-odată nu ni vin?»

— «Floare mîndră de la munte, fie-ni 'ntilnișul bun !
 Cine sînt, n'aș vrea de' ndată să te sperii și să-ți spun,
 Însă află că pornisem după urși și căprioare,
 Iar acum doresc atîta: să mă 'ntorn de-aici cu-o floare».

Rumenindu-se copila zice: «Lesne e ce vrei;
 Pleacă-te și ia oricîte, că-s destule flori pe plaiu.
 Iea-le singur, însă pleacă; n'am putea să stăm mai mult;
 Bine nu-î, mi-a spus ea mama, pe drumefi așa s'ascult».

— «Să ieaŭ flori, dar, floare mîndră, cea mai dragă îmi ești tu !...
 Mult slăvit să fie ceasul, ce pe-aici mă abātu;
 Teamă n'ai, vorbesc din suflet... Iată-mi mîna, dă-mi pe-a ta,
 Și 'nsoții pe totdeauna lumii ne vom arăta».

Zice fata 'mbujorată: «Nu-s, voinice, cum îți par;
 Ursitoarele-mi dădură un noroc cu mult mai rar...
 O lupoaică peste mine a sărit, și m'a cruțat,
 Și-mi tot spun c'o să mă ceară un fecior de împărat»;

«Astfel prevestiră mamei vrăjitori și vechi tîlmaci...
 Tu iea-ți florile și du-te, că n'ai soartei ce să-î faci».

.....

— «*Binecuvîntată soartă! Ea trimise-această zi,
Cînd norocul pîn' la tine pașii îmi călăuzi...
Vracii și tîlmacii, Mîndro, aî cetit ca 'ntr'un izvod, —
Mîna lui ți-o dă 'n credință însuși Ștefan Voevod*»...

«*Ștefan -Vodă zici?... Și umbli după urși și căprioare?
Altele să-ți creadă, bade, vorbele înșelătoare...
Sate, țarinî, turme, oameni, prunci la sînurî și soții
Pradă-s liftelor pîgîne, și tu Domn pe-aici te fii?»*

«*La o altă vînătoare știam eu voinicii azi;
Acolo ar fi, în frunte, locul unni Domn viteaz...
Însă tu, uitîndu-ți frații, lepezi flintă și baltag,
Și ai vrea să-ți cred cuvîntul, și-ai dori să te am drag?»....*

*Zice fata și pornește, — dar e tot adevărat. —
Voevodul însuși pleacă, cu obrazu 'mpurpurat,
Și coboară coasta 'n fugă, de-î sar pletele în vînt,
Iar în gînd și 'nchină Teriz trau 'ntreg, cu jurămînt.*

O. CARP.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CEL MAI TARE

De o bucată de vreme se vorbea în sat despre dragostea lui Grigore Țîntilă pentru fata lui Ilie Bujor. — Și-a pus flăcăul gînd de înșurătoare.... Maică-sa, Safta, s'a hrănit de atîta muncă, și acuma cere noră.... — Bine, căsnicii așa s'a'u mai făcut multe; se va face și asta; dar de ce-î așa de aprins vatamanul Grigore? doar nu pierе lumea, ce Dumnezeu! Așa a fost și tatu-său, iute și închis, de nu-î mai aflaî capăt; la orice necaz credeaî că să-și facă seamă, nu alta! — Să știi că-î bucățică ruptă tatu-său! rostiaî cu încredințare cumentrele vișorence. — Unele din ele știaî mai mult, dar ce aveaî ele să se amestece în toate? Cel ce-și teme averea, să și-o apere! Domnu' Costică Costandache, notarul, cam aținea calea fetei. Ce să-î faci? Om nu-î? — Ei, și asta n'are să ție mult. Toate s'aleg cu bine în lumea asta a lui Dumnezeu. Așa-î tinereța, își are și ea valurile ei!

Zvonurile acestea îmi ajungeaî și mie la urechi, și mă gîndiam și eu de ce o fi căzut atîta zădarnică obidă peste sufletul vatamanului? Un om ca dînsul, cu pumnul lui tare, cu ochii lui strașnici, n'avea decît să spuie simplu, cînd i-a veni îndemînă, notarului: Uite, măi

cumetre, calea fetei ăștia să n'o mai ții, că pe urmă ai de-a face cu mine! — Așa, răpede s'ar fi sfârșit năcazul. Dar spre sufletele oamenilor cărările-s întortochiate, — și ce știam eu pe vremea aceia!

Pe notar îl vedeam din cînd în cînd: un băiat nalt, fudul, cu mustața coada rățoiului, cu straiе cusute la țîrg, după modă. «Un țîngău trimis de Stăpînire...» zicea primarul către unul și către altul. Era băiat voinic și frumos și trecea mîndru prin mijlocul satului, răsucindu-și mustața și învîrtindu-și bastonașul.

Flăcăii nu trăiau de loc bine cu el; nu voiau să aibă cu dînsul nici în clin, nici în mîncă; nici la jocuri nu-l primiau, nici la șezători, iar la nunți cu greu îl răbdau, de nevoie. Iar eu urmam după inima flăcăilor, cu care eram prieten: cînd zăriam la un colț de hudită straiеle lui Costandachi, îndată întorceam capul spre grădini și priviam peste garduri cu cea mai mare luare-aminte.

Și, cînd Grigore Țintilă începu a-l privi întunecos, simții și 'n sufletul mieu o ciudată ură împotriva acestui om care, în satul acela al straiеlor albe, nu putea să fie decit un venetic.

Între mine și 'ntre cîțiva flăcăi din satul acela al neamurilor mele, era prietenie mare. Eram pe atunci un băiețandru cu pălăria pe-o ureche, și colindam coclaurii cu pușca 'n spate; grijii n'aveam; lumea era a mea. Prietenii miei erau oameni tari, cu mustața cit vrabia. Eram mîndru de dinșii. Ei erau fruntea jocului și stăpîniî tuturor fetelor și flăcăuanilor din sat. În rătăcirile mele, de departe-i cunoșteam pe-o zare de deal, orî cine știe unde, în prundurile Siretiului. Mă cunoștea și ei, și-mi trimeteau prin lumina verii o chiuitură prelungă, care se încovoia pe văi, orî tremura peste ape, și mă înfășura ca o undă de prietenie. — Mă duceam și pe la fete cu ei, seara. În odaia cea mare, în care mirosiau frumos florile cîmpului proaspăt culese, în lumina săracă a gazorniței, ascultam glumele și vorbele lor felurite, pe cînd fetele mă priviau c'un zîmbet pe supt gene, cu neîncredere și curiozitate, — căci, orice aș fi zis și aș fi făcut, acuma nu mai eram dintre ai lor. Eram eu feciorul Profiriței, fata bătrînului Manole Crețu, dar văzusem lumina zilei la țîrg, și umblam îmbrăcat în straiе nemțești. Dar nici așa, de lepădat, nu eram; și la horă jucam și eu; iar vatamanul Grigore avea grijă să-mi aducă de mină pe fetele cele mai frumoase: doar nu degeaba eram prieten; și, învîrtindu-le scurt în loc la cărășel, orî ducîndu-le la rusească în zbor de furtună, băgam de seamă că oarecare trecere la o fată mare puteam să am și eu, batir cit de cit pe lumea asta! Mă prindeam tovarăș și la pescuit: intram în apa Siretiului și eu cu năvodul, ba

duceam și capătul de la adînc c'o mină, înnotînd cu cealaltă; stăteam în preajma *cîrligelor* ori a *leseî* toată noaptea, sotnic nedezipit, ascultînd povești încete la focul de găteje, aprins supt streșina zăvoiuului. În viața aceia lină, de multe ori mă gîndiam cu duioșie la sfaturile vechi ale bunicului Manole; și sufletul mi se pătrundea de lumina văzduhului, de mirezmele și de liniștea măreață a cîmpiilor, de cintecele moî ale depărtărilor, de toată viața patriarhală a acelor cuprinsuri răzășești. Și eram învăluit ca de-o caldă și părintească mîngiere, care ca din necunoscut se cernea asupra-mi, de la bătrînul cu suflet drept și simplu, trecut spre veșnicele lăcașuri.

În liniștea aceasta a petrecerilor mele, tresăriau acuma lucruri neobișnuite, tremurau în juru-mi turburările dragosteî: vorbele aveau înțelesuri mai adînci, privirile lui Țintilă erau mai ascuțite și mai negre. Cu o mișcare ciudată de suflet primiam priceperea multor simțiri pe care mai nainte nici nu le bănuiam.

Într'un rînd, cum rătăciam cu pușca pregătită, prin mirezmele calde ale finețelor, — la o cotitură a cărării, după un dîmb, în prisaca lui Ion, dădui cu ochii de Grigore Țintilă. Cosia: de la dînsul venia sunetul neîntrerupt, străbătător, ascuțit, care umplea cîmpia plină de florile ierburilor. Cum mă văzu, se opri, înălță coasa care sticlia ca un fulger în soare, îmi zîmbi cu prietenie și rămase drept, spătos și bine legat, crescut parcă din pămînt, așteptîndu-mă:

«Ce mai faci, Grigore?»

— Dă, ce să fac? pregătesc o leacă de fin....»

Ochii lui negri, cu gene lungi, ce păreau dungî de umbră, mă cercetau cu luare-aminte.

«Ai prins ceva azi? Te-am auzit pușcînd mai nainte.

— Am găsit și eu o pereche de cristei, dar până 'n seară mai am....

— Firește; dar tot îs bunî și'aiștia doi... Nu șezi o leacă pe brazdă? Te mai hodinești....»

Se lăsă la pămînt, mă așezaiu și eu în iarba cosită, cu cînele la picioare. Prin văzduhul tăcut și neclintit fierbeau lumina și căldura, și departe, sus, pe supt pînza curată a cerului, treceauu pîlcuî de nourî albî, ca niște zăpezi călătoare, izvorau din albastru și se mistuiau în albastru. Pe de-asupra izvorului din prisacă, ce se strecura prin ierburi, prin adierile lui moî de răcoare, tresăria din cînd în cînd țîriitul unei paseri, se învăluiau în răstimpuri roiuri de musculițe.

Deodată glasul flăcăului tresări lingă mine.

«Mă rog, spune și dumneta ce-î cu notarul nostru?»

Mă întorseiū mirat spre el: privirile i se întunecaseră. Nu știam ce să-î răspund. El începu a rîde, cu buzele răsfrînte a amărăciune :

«Ce vrea el? ce cată el în satul nostru? și, dacă stă aici, de ce nu-și vede de treabă?

— Bine, Grigore, dar ce este? ce ai cu el?

— Am așa, puțină socoteală, dar nimic mai mult... Hm! crede că se joacă? Se joacă cu focul!...»

Un timp rămase privind pierdut înaintea, spre dealurile de peste Siretiū.

«Ei, frate Grigore, pe cînd mai dăm o raită pe la cele fete?

— Te temi c'or muri de dor?... Hm! mi-aū cam trecut mie gusturile acestea....

— Da' cu notarul ce ai?

— Ce să am? N'am nimic.»

Iar tăcurăm o vreme.

«Spun unii și alții, zise deodată flăcăul, că el poate să-mi facă mie un rău mare... Zice că el poate să mă scrie în condică, așa, ca să mă ieie la oaste....

— Cum să te ieia la oaste? Nu ești fecior de văduvă? nu te-a scutit?

— Asta gîndesc și eu... Chiar imi spunea și tătucu, Dumnezeuū să-l ierte, că, dacă el moare, eu rămîn singur la casă, și armată n'am să mai fac, — că miliție prea destulă a făcut el acolo, în războiū cu Turcul.

— Astea-s vorbe... Dacă te-a scutit, s'a sfîrșit...

— Știū, știū, da-î vorba de gîndul omului rău....»

Iar tăcurăm. Flăcăul părea că se gîndește adînc, cu ochii ațintiți într'o parte, spre florile oflitate din brazda de iarbă pe care ședeam, și de la care se înălța, ne impresura o mireazmă puternică, amețitoare, caldă.

«Să vezi, zise cu glas moale Grigore, tătucu a venit de la bătălie spart tot de gloanțe... Și spunea cît amar și cît chin a îndurat acolo, departe, peste Dunărea... Și spunea că măcar însurat să ajungă a mă vedea; pe urmă poate să moară... Dar n'a trăit un an, săracul, și s'a dus... Acuma eū cresc frați mai mici, eū duc gospodăria, și mama începe a slăbi... Știi... eh! am și eū un gînd... dar să ferească Dumnezeuū pe vrăjmaș de minia mea! Eū is ca și tata! Dacă n'ar fi fost așa de iute, nu s'ar fi zvirilit așa în foc, și nu l-ar fi străpuns așa gloanțele... Așa, zic eū, mai bine să mă lase oamenii în pace, că pe urmă bine n'are să fie!... Să ferească Dumnezeuū! Rabdă omul, rabdă, — dar toate aū un sfîrșit!»

Da, eram copil și multe nu înțelegeam eū pe vremea aceia... Cum

rămase omul legându-se în şuietul regulat al coasei şi 'n mirezmele ierbii, mie mi se părea că rămîne la o datorie şi la o muncă obișnuită; nu știam că 'n sufletul lui se învălmășesc dureri crude. Mergeam încet prin cîmpia încălzită de soarele verii; și, cum înaintam despîcînd drum prin miile de flori, în care sfîrșiau asurzitor cosașii, în minte îmi răsăriau icoane din petrecerile satului. Și, fără să vreau, mă oprii asupra unei clipe. Grigore și Ioana lui Bujor jucau alături la o horă domoală. Din cînd în cînd, buzele li se mișcau, dar ei nu se uitau unul la altul. Și în ochii mari ai fetei, umbriți de sprîncene lungi, pe fața ei oacheșă, tremura ca un farmec de durere ori de iubire....

Și tot mai departe, tot mai domol rămînea în urmă, în întinderi, sunetul metalic al coasei.

A trecut o vreme, cu necazuri multe pentru sufletul lui Grigore Țintilă. El nu era om să iasă 'n uliță și să strige 'n gura mare ce are pe suflet. Își închidea mocrnit în piept veninul, și aștepta, aștepta el singur, cu spaimă parcă, ziua unei izbucniri înflăcărare. Pe la horă nu dăduse trei Dumineci în șir; și 'n Dumineca a patra jucase toată vremea cu Ioana. Suptirică și mlădioasă, strînsă de brațul lui vînjos, fata strecura din cînd în cînd priviri în sus, spre obrazul lui pălit de vînturi, și supt genele-î lungi ochii aveau luciri fugare. El vorbea fără s'o privească, ea răspundea cu fața plină de o rumeneală care parcă măria lucirea ochilor neliniștiți. Și 'n răstimpurile cit Țigani tăceau, flăcăul părea tot cel de odinioară, cu glumele-î felurite, cu risu-î puternic; și, după ce scripcile conțină în bătătura horii și cîrdul de fete și flăcăi porni pe hudiți, Grigore petrecu ca 'n totdeauna pe fată acasă, prin inserarea fumurie, pe cînd din urmă se innălta în văzduhul liniștit cîntec de despărțire, din alăută.

Fata lui Ilie Bujor se strecurase ca o neliniște în viața lui Țintilă. Mlădioasă și iute, cu ochi de șerpoaică, trecea răpede în fusta-î de lînă pe ulițele satului, tropăind grăbit cu botinele-î cu potcoave galbene, ferindu-și ochii arzători de priviri, scuturîndu-și capu'nflorit cînd ridea, — fată de frunțas, fără griji, crescută fără necazuri. Dar Grigore flăcăul nu pătimia numai de furtunoasa boală a dragostei; și nu pătimia numai din pricină că din cînd în cînd domnul Costandachi, notarul, aținea calea fetei; pătimia și din pricina vorbelor care alergau ca niște ființe nevăzute prin sat, povestind că nici fetei lui Ilie Bujor nu i-ar fi tocmai urit tîrgovățul.

Așa, cu focul acesta care-î usca inima, lucra în arșița verii la cîmp, așa, neguros, cu sprîncenele încruntate îl întilniam din cînd în cînd

MĂNĂSTIREA VĂCĂREȘTILOR (începutul veacului al XVIII-lea ;
puțin mai nouă ca Hurezul).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MOCANI (după Bouquet).

Cluj / Central University Library Cluj

la vadurile Siretiului, la podul de șăici; ca o umbră chinută se înălța de-asupra cîmpiei, peste baltă, în creștetul dealului Finăriei, privind neclintit spre căsuțele satului îngropate în pădurea de livezi.

Și ntr'un rînd, pe cînd asfinția soarele, și pe cînd așezam, cu doi flăcăi tovarăși, cîrlige la un vad, pentru mrene, zării pe supt streșina cotită a zăvoiuului, spre pod, pe vataman. Umbla încet, căuta parcă ceva. Îmi luaiū pușca și mă îndreptaiū spre el.

«Încotro te duci? mă întrebă Gheorghe Măriuță, unul din tovarăși.

— Văd pe Grigore... mă duc să-l întreb două vorbe...

— Aha... Grigore... zise răpede cellalt, Neculai Panțiru. Du-te. Dar ce-ai să vorbești cu el? Vai de capul lui... Cine știe pe cine caută el acuma... De-o bucată de vreme parcă nu-î lucru curat cu el... Bunica zice că i-a făcut de dragoste...

— Cine i-a făcut de dragoste?...»

Flăcăii începură a rîde; priviră un timp în spre pod, dădură din cap, fără să-mi răspundă, după aceia-și aplecară ochii și începură a pune rîme în cîrlige.

«Fleacuri! vorbe!» gîndiam eu, grăbind pasul. Și totuși parcă nu erau vorbe și fleacuri: omul rătăcia fără țel; trecuse podul, și acuma se întorcea, cu privirile n pămînt, apăsas parcă în jos din grumaz de o greutate cumplită.

Cînd mă văzu, nu rosti nici-un cuvînt, nu zîmbi. Își aținti asupra mea ochii negri, bolnavi, adînci. Apoi păru că mă cunoaște și oftă din greu.

«Ce mai faci, Grigore? Ce cauți pe-aici?...»

El nu-mi răspunse; mă privi țintă o vreme; și băgaiū de seamă că obrajiū erau trași, ca după o suferință lungă.

«N'ai văzut azi pe notar?, îmi zise el încet, cu un glas care nu era al lui, parcă.

— Nu, nu l-am văzut, dar ce este?

— Poate l-ai văzut, cînd a trecut la țîrg... A trecut pe-aici...

— Nu știū, nu l-am văzut.

— Tot pe-aici trebuie să se întorcă...»

Vorbia domol și privia în altă parte, pe drumul pustiū, acoperit de pînza de umbră a amurgului.

«De ce-l aștepți, Grigore?

— Vreaū să-î spun hotărit două vorbe...»

Eū tăcuiū; nu știam ce să-l mai întreb, ce să-î mai spun, c'o simțire rece în piept.

El vorbi tot lin, fără să mă privească:

«Nu-î fac nimica... Numai vreaū să-î spun două vorbe... Tot aud

vorbe și iar vorbe... Și ce-î în sufletul mieu, nici unui dușman nu doresc!... Vai de zilele mele... Acuma știu de ce... ce să-ți mai spun?... Și m'am gândit să vorbesc, m'am hotărit acuma să spun și fetei..., să-î spun hotărit... Nu știu, acuma parcă m'am ticăloșit... Eū nu eram așa... Și maică-mea s'a speriat de mine... Nu știe ce să am... Parcă nici nu mă pot vorbi... Înainte era altfel... eū eram măi tare... Acuma, cine n'are să ridă de mine? Și copiii!... Nu, măi bine așa... Spun omului: caută-ți de treabă! Și fetei îi spun: Ce ai de gând? Și, pe urmă, ce-o fi, o fi, — dar măcar poate m'oiu măi liniști...»

Iar oftă cu amar. După aceia își înfipse amindouă minile în chimir, mă privi lung și zimbi cu mihnire.

«Dumneata nu știu de lucruri de acestea... Pe-acolo, pe la tirg, is altfel de oameni, fără necazuri... De mine-î măi greu...»

Soarele se cufundase la asfințit, zvonuri moi veniau dinspre sat, vîrfurile sălcilor din luncă se clătiau domol, regulat, pe rumeneala cerului. Și, de dincolo de Siretiu, incepu a se desluși pe drum, de parte, duruitul unei căruțe.

«Poate-î notarul... zise Grigore Țintilă. Pe urmă aștept și pe Ioana... E cu alte fete la Finărie... Măi bine-așa...»

Cu-același zîmbet trist, adăogi:

«Apoi eū trec dincolo!...»

Și, fără să se grăbească, călcind îndesat, cu minile'n chimir, trecu peste podul care vuia ușor și surd supt pași. Eū porniiu încet în spre vad, prin umbra zăvoiuului, apoi, cum vuietul căruței se apropia, mă opriiū. Pe drumul prăvălatic se vedea limpede cum innainta calul în trapu-î domol, în săltăturile-î regulate. Îndărătul capului innălțat însă, încă nu se vedea cine stă în căruță.

Grigore Țintilă trecuse dincolo. Cu același pas domol se purta împotriva calului. Nu-și trăsese minile din chimir, și coatele-î stăteau incovoiate de o parte și de alta, ca niște toarte.

Cu vuiet în creștere, căruța făcu scurt o cotitură spre pod: și dintr'o dată cunoscuiū în ea pe notar, cu hățurile'n stînga, cu biciu'n dreapta; și alături de el, pe Ioana lui Ilie Bujor.

«S'a suit de pe deal în căruța lui... și a lăsat pe celelalte fete...» mă gindiam eū. Și'n fulgerul acestui gînd, — scurt, dincolo, pe drum, flăcăul văzuse și el, — și ca'ntr'o destindere, ca'ntr'o izbucnire, trăsese minile din chimir, se innălțase parcă, apoi se grămădisese asupra pămîntului, și se rûpezise ca o fiară.

Un răcnet, un gemăt, apoi un țipăt ascuțit, prelung, de groază. Nici n'avuiū vreme să înțeleg cînd se petrecuse izbirea: căruța se zgudui odată tare, calul, înspăimîntat, se ridică în două picioare, —

și'n clipa care urmă, notarul, zmulț din scaun, zvirlit cu spatele de pământ, cu brațele întinse în sus și cu capul răsturnat în pulbere, se zvîrcolia sub pumnul ridicat al lui Țintilă. Era în trupul flăcăului, în brațul suit spre cer, o încordare a unei minii așa de grozave, încît îmi simțiiu inima strîngîndu-mi-se în piept dureros. Dar în aceiași fulgerare trăsura și calul, nebunit, cu coama spulberată, se prăvăliau în goană, cu fata, spre podul Siretiului, spre apele care curgeau ca supt un vâl de umbră. Și'n aceiași fulgerare, cînd țipătul dureros al fetei izbucni, Grigore se răpezi ca 'ntr'o izbire de vijelie; tresărînd parcă din fuga-î nebună, se zvîrli în căruță, din căruță, cu brațele întinse înaintea, căzu pe cal, și de pe cal pe șosea, c'o mină pe hățuri, cu cealaltă strînsă pe nările calului doborît din goană-î la pământ, într'o parte, aproape de pod, în fața apelor care se strecurău tăcute și adînci supt malul înalt.

Notarul se ridicase de jos și venia șchiopătînd, fără pălărie, cu spetele încovoiate, spre căruța oprită. Ioana trecea în fugă podul. Grigore făcu un pas îndărăt, spre omul umilit care se apropia; făcu un pas, și se opri. Se oprise și notarul, — așa de mic, parcă aștepta moartea. Flăcăul se întoarse domol, trecu și el podul. Gîfîia, răsufînd greū pe nări, cu sprincenele lăsate pe luminile ochilor. Fata, tremurînd, plîngînd cu obrajii în palme, îl aștepta la marginea drumului.

Flăcăul trecu pe lingă ea, supt strașina zăvoifului. Ea-î șopti innăbușit în urmă :

«Iartă-mă, Grigore...»

El se opri. Fata se apropiă plîngînd, își descoperi fața cu ochii lucitori, cu farmecu-î de tinereță înflăcărată, și-î cuprinse mîna dreaptă.

«Știu de ce te-ai miniat... îngînă ea. M'a rugat să mă suiū în căruță... că mă duce acasă... Și am lăsat pe celelalte fete... Vin și ele în urmă... Iaca, trece și *el*...»

Fără să privească în juru-î, cu ochii țintă înaintea, notarul trecea podul, cu calul de dirlogi. După ce trecu podul, se șterse după sălciiile din marginea drumului. Fata îl urmărise cu ochii mari, fără lacrimi acum, — apoi se alătură de Țintilă.

— « Am avut și eu în sufletul mieū o ticăloșie, rosti ea încet. Puteam să vin și pe jos... Grigore... — Grigore!

— Ce-î? răspunse flăcăul, fără s'o privească.

— Mai bine c'a fost așa... Putea să se întîmple moarte de om...

— Da, eram să-î zdrobesc capul... zise încet Țintilă, cu glas ostent. Acuma s'a trecut... Mare cumpănă! Tu, ce vraî? Vaî de sufletul mieū! destul am fost de amărit! Ce vraî acuma? spune, ce vraî? »

. O clipă, tăcere, ca după o mare primejdie trecută. Fata zise cu o sfială supt care parcă se ascundea tremurul unui zîmbet:

«Ai văzut cum se ducea?

— Cine?

— Notarul...»

Deodată flăcăul își coborî asupra ei ochii. Îi cuprinse minile, o trase spre el; și ea se încovoia tăcută acum, supusă, cu obrazul liniștit, cu ochii lucind prin umbra înserării care se lăsase pretutindeni ca un văl de taină. O furtună grozavă se potolise; trecuse o dezlănțuire aprigă de minie, cum tresare lumina și moartea unui fulger din liniștea nourilor și a cerului. Peste Siretiu, pe drumul prăvălatic, acuma era o liniște neturburată; cel din urmă ușor zgomet al căruții notarului pierise; domnia acum în locurile acelea o pace adîncă; înserarea creștea; în fumul umbrei dese se înmormînta și apa și zăvoiu; cînd simțiii aproape de mine pașii celor doi îndrăgostiți, tresăriiu: mi se părea că și ei trebuiau să rămîie o pîrticică neclintită a naturii.

Trecură pe lingă mine, spre cîrdul de fete care se arătau ca umbre nelămurite, vorbind încet, de partea cealaltă a podului.

Iar eū ș'acuma mă gîndesc care va fi fost adevărul, de ce venia fata lui Ilie Bujor în trăsura notarului. Avea niște ochi foarte nelișițiți, șerpoeica aceia de fată. Și de-atunci pînă'n ziua nunții, a umblat ca o umbră umilită pe lingă Grigore Țintilă, — și spre notar, cînd îl întilnia, privia cu niște ochi în care tremura parcă o lucire de ris.

MIHAIL SADOVEANU.

LA CRUCE

La crucea dintre sălcii plîngătoare,
Ce străjuește sufletelor bune
A doi trecuți din viață la uitare, —
Eū m'am oprit să 'ngîn o rugăciune.

— Dormiți în pace, miri ai biruinții,
Voi, morți întru iubire fără vină,
Senină fie calea neființii,
Și adormirea fie-vă senină!

Povestea voastră-î taină de abisuri,
Un blestem dureros de povestit —
Pămîntul n'a 'ncăput a'voastre yisuri
Și nici-o stea din cer nu v'a primit.

Mulind ursita ce de lut vă leagă.
Ați plîns și-ați suferit nepricepuți,
Căci viermii nu-s făcuți să înțeleagă
Durerea serafimilor căzuți...

Și-atunci un glas lăuntric, fără nume,
A pus în inimă hotărîri de fier, —
V'ați amîntit c'acei ce plîng pe lume,
Sînt mai primiți de Dumnezeu în cer...

Dormiți în fericită adormire,
Și n'ascultați a'noatre rugă ori plîngeră, —
Îndrăgostiții morți întru iubire
Se pot iubi și sus în cer..., ca îngerî!

CORNELIU MOLDOVANU.

HANUL DIN ZĂVOIU.

— Fragment —

Cînd era zi de tîrg, trecea din jos la oraş, lume multă pe drum pe la noi. Oamenii dăscuţi, cu cîte-o dăsuğuţă la spinare şi neveste cu tirnele pline de puî se opriau osteniţi de atîta cale şi îmbucau ceva în pripă pe băncile hanului din zăvoiul de lingă riîu.

Clădirea era veche. Aşa o pomeniseră moşii noştri; cu multe încăperi joase şi umede, cu tejgheaua lustruită de lunecarea arginţilor, cu doi bani mari, vechi, prinşi cu ţinte în colţuri, cu sticle gîtuite, umplute cu apă cînită şi cu muşterii la orice vreme.

Hangiul era îmbrăcat în haine boiereşti, şi sătenii, cînd vorbeau cu el, îi spuneau aşa cam în batjocură: jupîne. De unde s'o fi pripăşit omul ăsta pe la noi, n'am ştiinţă, dar, cică, cu mulţi ani în urmă, s'a oprit în sat venind din susul apei şi a deschis prăvălioară la drumul mare. I-a mers bine, ba chiar prea bine, până la o vreme. Dar, dintr'o zăcere lungă, nevasta lui — «jupîneasa» — a rămas, doamne fereşte, cam rătutită, cam *izăltată* aşa, şi d'atunci s'a dus şi sporul din casa hangiului. Zi senină n'a mai avut, noapte împăcată nu s'a mai coborît asupra somnului, şi, cînd se ducea la oraş să tîrguiască şi măi întorcea ochii spre muncuţa lui, păreţii i se arătau negri, şi parcă se năruia coperişul căzînd peste zidurile netencuite.

Curînd s'a prăpădit «jupîneasa», şi Măcare — aşa-l chema — a ferecat obloanele la ferestre, şi îl vedeai umblînd pe uliţă cu picioarele goale, cu pantalonii sumeşi şi cu o pălărie mare de paie peste părul în neregulă. După mers ostenitor venia acasă cu un miel în spinare, sau cu o junice de funie. În zilele de dulce, tăia carne, şi noi auziam în revărsatul zorilor strigarea lui cu vocea spartă:

— «La carne, la carne, la caaa-rneee!»

Supt straşina hanului închis îşi făcuseră cuib ciuhurezii, şi oamenii de la vale nu se măi hodiniau pe scaune, cînd treceau la oraş. Se uitau şi ei miraţi la bureţii cari se înălţau la pragul uşilor, şi plecau pe drum în sus, gîndindu-se la vremelnicia lucrurilor pămînteşti.

O vară întreagă a stat casa din marginea gîrlei cu ferestrele oblonite, iar, cînd era Octomvre pe aproape, uşile s'au deschis în două părţi pentru bieluşugul toamnei. Un băiat din sat a venit cu bani strînşi la stăpin într'un oraş departe, a făcut acte în regulă de închiriere cu jupin Măcare şi a rămas să stăpînească prăvălia vreme de cinci ani.

Flăcăul — căci flăcău mare se întorcea acasă Niţă Lambu — învăţase meşteşugul vînzării, şi ştia cum să ispitească muşterii şi cu ce să li stea înainte. Stăpînul de altă dată i-a dat marfă pe credit, şi rafturile goale, prăfuite şi pline de mucigăiu, ca prin minune s'au schimbat prin hîrtii colorate tăiate în colţuri pe margine şi prin podoaba cutiilor cu fel de fel de mărunţişuri în ele.

Lumea venia multă, ca la prăvălie nouă, de încercare, iar fetele şi neves-

tele, când vedeau cum s'aŭ ieftenit pacurile de lincă, mătăsica, tiriplicul, ibrișinul, bumbacul, spuneau cu mai mult drag la plecare :

«Acu, vînzare bună!»

Pentru Dumineci și sărbători avea tocmit ca lăutar pe Țicu, și iar se învîrtia hora pe iarbă verde la umbra nucului din curte. În vremea aceasta în han se urmă vînzarea grăbită, prin odăițe oamenii, la mese, cereau vin su-nînd în pahare, și stăpînul tinerel cu doi ortaci abia putea să împlinească poftetele tuturor.

Spre sară se potolia vînzarea, și Niță Lambu ieșia în ușa din dos a hanului și se uita la horă.

În mijloc, lăutarul, gătît ca un boier, cînta cu capul aplecat puțin pe vioară, și mina dreaptă ducea tactul de joc prin purtarea meșteră a arcușului. Pe lîngă el, copii cu minușițele în gură se uitaŭ, cînd la jocul rotitor, cînd la cobza zdrăngănitore, și alții, doritori să privească și ei dintr'odată peste atîta lume, își făceau loc pe supt mînile jucătorilor și se apropiau de lăutari.

Tovarășii lui din copilărie erau risipiți printre fetele satului, gătite de sărbătoare. Uite Ghiță al Oanci, Naie Aldoiu... Și-i cerceta așa cu ochii pe toți de-a rîndul, să vadă de care nu-și aduce aminte.

Fetele se mărită de tinere, li trece lerul după aceia, și curînd lacrămile mîhnirii vin să li ofilească trandafirii din obraji. Pentru asta nu cunoștea hangul pe atîtea dintre fete. Eraŭ tot noi ieșite la horă, și Lambu se pleca des către o nevestă și o întrebă încet, a cui e cutare și cutare.

— Da, lele Luțo, fata aia cu părul revărsat pe spate și cu salba bogată, e d'aici?

— E! săracul de mine, ce n'o cunoști? Pe semne că... la naiba!

Păi, e fata jupînului, apropiataru. D-ta n'ai de unde s'o cunoști mai bine; drept, că, de cînd a rămas, biet, singurică, s'a cam înstrăinat după aici. Șade mai mult la lel'sa pe gîrlă.

Pe urmă a aflat el, că jupîn Măcare a avut o fată — singurul copil — crescută în bielșugul și bunătățile anilor prielnici, învățată la școală și picepută în lucrurile casei, ca puțin din sat. După marea nenorocire care zdruncinase din temelie hanul aducător de cîștig, după ce și-a pierdut mințile stăpîna, care păzia tîjgheaua, cînd dumnealui era dus d'acasă și care, în răstimpuri, lăsa în urma vătălelor înflorituri de riuri nespuse de frumoși; după ce ea s'a stins nebună într'o odăiță închisă pentru mintea bolnavă, Mia, fată cam de doisprezece ani, pierzîndu-și rostul casei și fiindu-i urît de tablourile din păreți, care, în lumina scăzută, parcă se uitaŭ cam încruntat la ea, fiindu-i groază de liniștea hanului și negăsînd destul sprijin în bătrînețele tatălui său, s'a dus să stea la rude și să crească acolo fată de horă. Jupînul i-a asigurat zestrea — ce brumă mai rămăsese din vremurile bune —, și banii de la chirie îi ducea neatinși fetei, să-i aibă pentru găteală. El sta tot la han și tăia mai departe carne în zilele de dulce.

Noaptea a răsunit pînă tîrziu larmă de chef la hanul din zăvoi. Popa Din, de la biserica de peste gîrlă, și cu dascălul, primarul și încă vre-o doi, aŭ stărut cam zdravăn cu mînuirea păharelor într'o încăpere mai în dos.

Țicu umbla cu cobzarul lui de la o masă la cealaltă, să împace gusturile și să mulțamească inimile tuturor; iar, cînd era să isprăvească și se grăbia să plece, suna tare pe două coarde, striga înțăglat cam pe de-asupra mesei, ca să audă toți: «să trăiți, la mulți ani!» Și, după ce primia bacșișul, pornia la altă masă, și apoi la alta.

În odaie la neica popa α stat mai mult, și a cîntat pe coarda groasă, cu un păhărel lingă căluș, cîntecul Sfinției Sale.

«Moise cel bătrîn,
Care-a făcut minuni,
Și el tot cioban a fost...»

Și, cînd ajungea la «Vino cu mine...», toți izbucniau în chiuituri de veselie, iar părintele se scula, ținea păharul în sus, ridica poala antiriuului și făcea două-trei învîrtituri de joc în locul liber. Lăutarii îi cunoșteau meteahna, îi cîntau de zor, și într'un tîrziu plecau cu gologani mulți din basmaua cea roșie a părintelui Din. Altfel, n'ăi fi scos de la Sfinția Sa nici cinci parale. Om econom și cu o casă de copii, cheltuia peste măsura lui numai așa cînd l-apuca cîte o toană de petrecere.

Din cămara cea mai încăpătoare, păstrată pentru joc în vreme rea, se ridicară mesele, și, în lipsa lăutarului, Bădic a scos fluietul și a început o sîrbă.

Nevestele s'au retras mai lingă ușă, și Binzoii a luat pe Gheorghe Cioacă de gît, și au pornit amîndoi să piseze cu opincele în pardoseală.

Ciobanii, cari aveau tirla pe muscel, s'au prins în joc dimpreună cu baciul roșcovan, și odată au început să sfirîie vîrzoabele opincilor cu ciseul întors și să filfiie în vînt pletele lucii.

Cînd și cînd, la demolirea învîrtelii, se opria cîte unul, scutura din cap să-și așeze părul, își răcoria fruntea cu mîneca cămășii, și, bătînd în pîntenî, săria odată drept în sus, și apoi iar pleca în tact zvîrlind vorbe tovarășilor, cari erau ținuți să răspundă — cine avea mintea mai ageră:

— De țesut, nu știu să țes
Și la joc mă 'ndes, mă'ndes

— M'a trimes maica d'acasă;
Orî mă joacă, orî mă lasă.

Și cîte n'au făcut ciobanii înveseliți de vinul bun și avînd inima împăcată că mioarele au tulit sănătoase din Drăganu', și Piatra Craiului a hrănit cîrlani cum nu se poate mai bine!

Au luat o scară, și baciul, făcîndu-se mort, după ce s'a întins pe ea, s'a lăsat să fie prohodit și stropit cu vin ca un biet răposat! Patru inși l-au dus într'un colț, locul de îngropare, și i-au pus fluietul la cap, să-î țină de urît.

Binzoii nostru, care ciobănisese în tinereță, nu s'a lăsat mai pe jos. Ce a făcut el, ce a dres, a găsit o căldare de aramă, s'a dat lingă lăutar și a început să bată în ea de răsuna toată ulița. Apoi s'a luat la trînteală și a pus jos pe toți pletoșii, pe rînd.

Nu e vorbă, era și cel mai voinic om din sat..

Vinul s'a băut din sticle d'un litru pînă la o vreme, dar s'a părut migala prea mare, și negustorul a dat drumul la cană, să curgă într'o vadră, pe care a împodobit-o cu luminări aprinse și a pus-o în mijlocul hanului de joc. Împrejurul ei s'au așezat ciobanii grecește, cu oale de pămînt în mînă. Așa a durat veselia pînă aproape de ziuă, cînd curelele cu nasturii galbeni s'au descins pentru împlinirea socotelei.

Lambru s'a dat așa într'o mînă pe pat, să închidă ochii numai o leacă, în picul de timp pînă la ziuă. Ciobanii, după ce și-au ales bîtele înflorate cu creștături mărunțele, au apucat spre tîrlele lor, chiuind și sărind unul peste altul în mersul înnainte.

(Va urma.)

I. BOTENI.

DU-TE

Eu n'am avut de tine parte. Du-te,
În alte lumii ușorul pas ți 'ndreaptă,
Nu mai gîndi la cel rămas în urmă:
Alțiia ochi în umbră te așteaptă.

Ci mie îmi rămîne mîngîierea,
Că ochii tăi o clipă se opriră
Asupra 'nstrăinatului meu suflet,
Umplînd de foc sălbateca mea liră.

În ochii mari duci farmecul blîndeții
Și leagănul de vise dulci de vară,
Altarul prea-curat, naintea căru
Genunchii miei o clipă se plecară.

Cu bine duci splendoarea tinereții,
Ce-a încălzit odat' a mea cîntare —
Alit parșum, atîta dor de viață
Se pierde în noianul de uitare!..

Ci mie îmi rămîne amintirea,
Tovarăș drag, cînd noaptea mă'mpre-
[soară,
Că m'a iubit un sol trimes din ceruri —
S'o mai întoarce el a doua oară?

Dar nu gîndi la jalea mea și du-te,
Și drumul tău un vis curat îți fie:
Un dor aveam, un cîniec eu cîntat-am,
Și amintirea lor mi-î scumpă mie.

I. U. SORICU.

POVAȚĂ

Dacă 'n clipele tăcuțe
Ale nopții, l-ai ales
Cînd văzuși că te-a 'nțeles
Ce-ți veni să-î mai spu du-te,
Cînd a dat să te sărute, —
Și să fugi? — E ne 'nțeles.

Vezi așa sînteți voi toate,
De cînd lume-așa ați fosti,
Sînteți învățate prosti,
D'aia lumea vă socoate
Fără minie, că nu poate
Nimeni să vă dea de rost.

Azi ești tristă ca și dînsul,
Tristă ca un dor pribeag;
Ziua 'ntreagă stai în prag;
Une ori te 'nneacă plînsul
Și apoi înneacă într'însul
Chipul celui ce ți-e drag.

De s'a supărat, ți-e frică
Nu cumva să nu-î mai plăci,
Ce n'ai da tu să te 'mpaci;—
Plîngi și-acum, dar cine strică,
Vezi și tu ce va să zică
Să nu te gîndești ce faci?

Însă n'avea grijă; 'n luncă
Tu să ieși deseară chiar,
N'o să-ți fie în zădar.
Cînd s'o 'ntoarce de la muncă,
O privire tu-î aruncă,
Și-o să vezi că vine iar.

DINU RAMURĂ.

CRONICA

I. Cărți.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cartea d-lui Eugen Ionescu. «Causa românească în Turcia Europeană și conflictul cu Grecia» are cele mai mari însușiri. Autorul, astăzi avocat, a fost multă vreme șef de biuroș la Ministeriul de Instrucție, în secția școlilor din străinătate, și, «chestia macedonenă» fiind înaintea de toate o chestie școlară, el a putut fi informat astfel *mai bine ca oricine* asupra adevărului și asupra uneltirilor făcute pentru a-l acoperi și strîmbea. D. Eugen Ionescu are o judecată dreaptă pe care n'o pot înriuri considerațiile de partid: dacă se află atribute de laudă care puteau lipsi, ele întovărășesc fiecare nume de personalitate mai însemnată. În sfîrșit, cartea e foarte bine construită și deosebit de interesantă. Din fiecare pagină vezi pe omul care știe ce și cum spune și care pleacă de la o adîncă cunoștință și de la o judecată întemeiată a subiectului. Poate că d. Ionescu e prea cruțător față de Grecii de la noi și că în socotirea faptei și scrisului Macedonenilor nu recunoaște în destul nevoile unui suflet așa de deosebit de al nostru, aceștia de la Dunăre. Dar vor rămînea neatinsc de orice critică încheierile d-lui Eugen Ionescu, care au fost și sînt încheierile oricărui om cunoscător și cu putere de a aprecia, împotriva curentului trecător și intereselor fără valoare: că, adică, tot ce s'a făcut în Macedonia e o mare greșală, un amestec de vechilic în folosul unor oameni și de formalism mort; că s'a săvîrșit, din capul locului, marea rătăcire de a nu porni de la *oamenii* pe cari se poate răzîma cauza noastră, că, astfel, ea plutește mai mult în aer și amenință cu căderea la cele d'întăiu lovituri pe care le dau antartzii, bandiții greci. Politica cea bună nu poate fi acolo decît o politică de cultură răzîmată pe dorințele și adevăratele nevoi ale poporului; adaug că ar trebui să ispitim la noi tot mai mulți din locuitorii acestui pămînt pe care nu-l vom avea niciodată. Face foarte bine d. Ionescu și cînd denunță toate exagerările și

intrigile făcute, în afacerea conflictului cu Grecia, de alte neamuri străine, care se bucură.

* «Anuarul» gimnasiului din Braşov cuprinde o cuvintare de directorul Oniţiu şi alta de profesorul Blaga.

* «Anuarul» liceului din Severin dă înţelepte cuvinte ale directorului Horvat către părinţii cari nu se îngrijesc de educaţia copiilor şi o interesantă scrisoare a cumintelui tinăr D. Tomescu către un corespondent al său din Năsăud.

* Actualul ministru de Instrucţie a făcut bine dînd d-lui Ghibănescu, profesor din Iaşi, mijloacele pentru a-şi urma publicarea, începută în *Uricariul* lui Codrescu, a multor documente ce a putut să copie. Întîiul volum din această nouă publicaţie, intitulată fără cuvînt «Surete şi izvoade» (ar însemna «traduceri şi copii»), cuprinde vre-o sută de acte slavone şi romine. Cele mai multe sînt moldovenesti: citeva, munteşti, sînt amestecate, fără măcar o ordine cronologică. D. Ghibănescu traduce actele slavone. D-sa crede de cuvîntă să dea şi adnotaţii (v. d. e. pp. 5, 74, 238): din toate punctele de vedere, ele ar putea lipsi. Tabla nu e bine făcută, dar cuprinde măcar cea mai mare parte din nume.

* «Constantinopole» de d. Mihăilescu-Nigrim e mult inferior frumoasei cărţi despre Londra. Scriitorul dă aici numai impresii răpezi dintr'un mare oraş care se cuvine a fi cunoscut şi descris altfel: nota personală, glumeaţă domină ca şi în foile despre Bruxela care mîntuie volumul.

* N'am primit cartea d-lui S. P. Radianu, «Din trecutul şi prezentul agriculturii romîne», I (Bucureşti, 1906).

II. Reviste.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* N-rul dublu, 11—12, al «Lucaefărului» începe printr'un articol de estetică de d. Marin Simionescu-Rîmniceanu. Dă chipurile deputaţilor romîni de «dincolo» şi scene de alegeri. O notiţă asupra lui Ibsen de tinărul Petra-Petrescu. Note bucureşteneg de d. G. Bogdan-Duică.

III. Ziare.

* «Răvaşul» (Cluj), n-le 27-8, dă chipul preotului Ioan Popa sau Popovici, din Jucul-de-jos, tatăl lui Gh. Bariţ (numele de Bariţ şi l-a luat în şcoală cunoscutul scriitor ardelean).

IV. Felurite.

Primim din Brăila, de la d. P. Păltănu, următoarele:

«Un strănepot al poetului Nicoleanu vine să confirme ştirile n-lui din «Sămănătorul» de la 25 Octombreg, privitoare la naşterea, ce era aproape o taină, a acestui poet. Căci Nicoleanu, Neagoe Tomoşoiu cu adevăratu-i nume, s'a născut la 9 Mart 1833 în Cernatul Săcelelor, în casa unde astăzi e şcoala românească din Cernat (în tîrg, în faţa bisericii celei mari, Sf. Adormire). Părinţii lui: Ion Tomoşoiu şi Paraşchiva, născută Chiţu, l-au avut ca al optulea copil, gemen cu Nicolae, mort curînd, şi al cărui nume probabil că l-a luat fratele său Neagoe, mai tîrziu Nicoleanu. Părinţii lui, oamenii gospodari (un fiă, Gheorghe, era cel mai avut din toate Săcelele), l-au dus la carte, la seminariul ce era alipit pe lîngă episcopia din Buzău, în 1846, de unde în 1849 plecă la Craiova, condus de profesorul Vasile Caloianu.

Mai apoi vă este cunoscută viaţa lui.»

N. IORGA.